

Hoofstuk 6

Gemeentebou en Kerkgeboue

Riglyne vir 'n Nuwe Praktykteorie

6.1. Inleiding

Hierdie hoofstuk is 'n soeke na riglyne vir 'n nuwe praktykteorie. In die lig van die tema van hierdie verhandeling, word gepoog om 'n nuwe bedieningspraktyk vir die Kerk daar te stel, wat vir gemeentes tot maatstaf kan wees in hulle soeke na missionêre kerkgeboumodelle. Die Bybelse ideaal is reeds as normatiewe gestel. Die empiriese studie het dit uitgewys dat huidige kerkgeboue van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika – wat die afgelope tien jaar opgerig is – nie die Bybelse ideaal nagevolg het nie. Die missionêre- en dissipelskapsroeping van gemeentes is ook gedegradeer, derhalwe word daar na riglyne vanuit die teologies-akademiese dampkring gesoek, om die Bybelse ideaal te verwesenlik. Hierdie riglyne sal dan as rigtingbepalend voorgehou word, in die daarstelling van riglyne vir 'n alternatiewe bedieningspraktyk. Hierdie verhandeling fokus nie op gemeentes wat alreeds oor bestaande kerkgeboue en fasiliteite beskik nie. Die fokus van hierdie verhandeling is die daarstelling van riglyne vir gemeentes vanuit die gemeentebouproses, wat nie kerkgeboue en fasiliteite besit nie. Die riglyne is juis vir gemeentes wat vanuit hulle missionêre- en dissipelskapbewustheid na kerkgeboue en fasiliteite streef, maar ook rekening moet hou met die snelle veranderinge in die demografie in Suid-Afrika.

6.2. Kerkgeboue

6.2.1 Die Probleem

Beukes (1995:819) is van mening dat: “Die meeste gemeentes van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika sal na 'n deeglike evaluering tot die gevolgtrekking kom, dat hulle in hoofsaak na binne gerig is en dat daar van uitbou by hulle feitlik niks teregkom nie.” (sien ook Van Eck 1995:1114-1115; Van der Merwe 1999:51-52). As

'n gemeente dus eerlik in sy omgang met die gemeentebouproses is, sal hulle beseft dat hulle roeping missionêr en na buite gerig moet wees. Dit sal noodwendig die klem op die eerste ses relasionele kenmerke van Callahan (1993:12) laat val. Die gemeente se beplanning sal dus gesentreer word, rondom die uitreiking na die gemeenskap, om hulp te bring en nood te verlig. Vir 'n gemeente, wat derhalwe nie 'n kerkgebou en fasiliteite besit nie, sal prioriteit by sy sterkpunte en die uitbouing daarvan lê en nie eerstens aan sy behoefte om 'n kerkgebou te hê nie (vgl. Allen 1962:98-99). Maslow, soos aangehaal deur Jordaan & Jordaan, beweer egter aan die anderkant dat kerkgeboue een van die gebreksbehoefte van die mens is. 'n Gebreksbehoefte beteken eenvoudig dat die individu 'n tekort of gebrek aan iets het en solank hierdie gebrek of tekort voortduur, het die individu 'n behoefte daarna. In Maslow se hiërargie van behoeftes is bewys, dat die hoër behoeftes nie werklik ervaar word, indien die laer behoeftes nie minstens gedeeltelik bevredig word nie (Jordaan & Jordaan 1989:657). Kerkgeboue en fasiliteite het die lidmate van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika, nog altyd die gevoel van *behoort aan* en *ons eie* gegee. H.J. Botes haal Winston Churchill in 'n amptelike tydskrif van die Kerk aan: “First we shape our buildings and then our buildings shape us” (Botes 2004:41). Hiermee adem hy dus die Kerk se standpunt dat kerkgeboue nog altyd as essensieel gesien word om kerk te wees. Om dus hierdie behoefte te negeer of te ignoreer, sal fataal wees. Om egter eers kerkgeboue en fasiliteite op te rig, sal die gemeentebouproses verteer en insluk. Dit laat die Kerk met 'n geweldige probleem: Hoe moet hierdie probleem ondervang word? Die Kerk het nog altyd sy vastigheid gevind deur kerkgeboue op te rig, hierteenoor bring die gemeentebouproses egter die beseft van haar identiteit en roeping in Christus na vore. Om hierdie probleem te ondervang, is dit derhalwe nodig om nuwe gedagtes oor kerkgeboue en fasiliteite na vore te bring en met die nodige insig, 'n nuwe praktykteorie vir die Kerk te ontwerp. Daar sal vervolgens in hierdie afdeling daarvoor gehandel word.

6.2.2 Is Kerkgeboue werklik nodig?

Die vraag kan nou gevra word: Is kerkgeboue werklik nodig? Wanneer die Bybelse ideaal oor kerkgeboue – wat normatief in die Christen se lewe moet wees – verreken word, dan is die antwoord onomwonde: Nee, kerkgeboue is nie werklik nodig nie.

Ons het egter ook met die werklikheid in die geskiedenis te maak. Indien die geskiedenis van kerkgeboue in oënskou geneem word; die klem op die gemeenskap van gelowiges as tempel van Jesus gefokus word; die riglyne van geboue vir godsdienstige gebruik in die Ou en Nuwe Testament nagespeur word, dan lê daar 'n dispariteit van teorieë voor oë.

Aan die eenkant is daar die skool van denke wat van mening is, dat kerkgeboue nie werklik vir die Christendom nodig is nie. George Fox, het alreeds in die 17de eeu die standpunt gehandhaaf, dat die woorde *kerk* en *gebou* nie in dieselfde sin hoort nie (sien Olive 1976:179-180). Turner haal Davis in Hammond (1962:113) aan: “that churches are not really necessary to Christianity... . A basic trait of the Christian religion is that it is not tied to any sacred buildings... . Were all the churches of a country to be confiscated or destroyed, Christians would be hampered in their activities; but they would have lost nothing essential. The mass loses nothing by its being celebrated in an ordinary house or hall.” Winter (1973:24) skryf oor die kerk se missie en sê: “If there is one simple method of saving the church’s mission, it is probably the decision to abandon church buildings’ for they are basically unnatural places.”

Aan die anderkant is daar die realiteit vanuit die geskiedenis. Die *domus ecclesiae* word verteer deur die *domus dei*. Die ideale veronderstel die tempel van God as die gemeenskap van gelowiges in Jesus Christus. Die werklikheid vind die tempel van God egter in kerkgeboue. Dit is hierdie dispariteit van kragte wat veroorsaak dat groot verwarring ook in kerklike kringe heers, soos blyk uit 'n uitspraak van Rick Warren: “I am often asked, “How big can a church grow without a building?” The answer is, “I don’t know!” Saddleback met for fifteen years and grew to 10,000 attenders without our own building, so I know it’s possible to grow to at least 10,000! A building, or lack of building, should never be allowed to become a barrier to a wave of growth. People are far more important than property” (Warren 2002:46).

Rudolf Schwarz (1958:198) het vir jare navorsing gedoen en gespekuleer oor die moontlikheid dat 'n gemeente sonder 'n kerkgebou kan aanbid, maar het uiteindelik erken; gelowiges sal nooit ten volle vervul wees, om sonder kerkgeboue te aanbid nie.

Giles (1999:53) sê: “The choice between re-ordering a church building and feeding the poor is like the choice between sunshine and rain; we need them both.”

Turner (1979:325) verwys na een uitsonderlike geval waar ’n gemeente in Kenia – die Church of the Holy Spirit in Zion – vir vyf en veertig jaar sonder ’n kerkgebou aanbid het van 1926 tot 1971, maar uiteindelik die behoefte aan ’n gebou ontwikkel het en in 1971 ’n kerkgebou in Meru opgerig het. Turner sê daarop: “Groups in the modern West may reorder their religious priorities by temporarily escaping from the burden of special buildings and using other premises; but sooner or later any continuing community with distinctive activities, such as make up the christian liturgy, will feel the need of more suitable accommodation for their particular purposes.” Hy konkludeer uiteindelik deur Marc Spindler aan te haal uit *Pour une thèologie de l’espace* (1969:62): “The visible church must be somewhere, no matter what new techniques of communication arise: one cannot baptize by radio or receive the bread and wine of Supper by telephone.” Turner (1979:325) vervolg: “After all, Jesus went to some trouble to arrange for the upper room for the last supper. In the end the *ecclesiae* will be found to need its *domus*.” Buttrick (1979:506) sluit hierby aan as hy sê: “If a man should say, ‘I can worship God anywhere and at any time,’ he is pitifully ignorant of the finitude of our human nature. We need seasons and places.”

Dit blyk deur al die eeue heen, dat daar nooit werklik ’n konsensus bereik kon word tussen die *domus dei* en *domus ecclesiae* nie. Dit bly ’n jurie wat hang en nie tot uitspraak kan kom nie. Die uitvloeisel hiervan is dat ’n suggestie gelaat kan word van ’n *domus ecclesiae et domus dei suae* – ’n mengsel van die twee. Die ekstreme vorme van die twee: *domus ecclesiae* – soos deur die Kwakers beoefen en *domus dei* – in sy Gotiese vorm, het nooit werklik rusplek in eie reg gevind nie. Derhalwe moet ’n middelpunt d.m.v. ’n nuwe praktykteorie gesoek word, om ’n ekwilibrium tussen die *teorie* en die *praxis* te bring. Giles (1999:45): “Whatever the rights or wrongs of Christian history with regard to buildings, is it justifiable for the Church today, facing decline if not extinction in many areas of the West, to spend so much of its time and resources on maintenance and preservation? How can we get the balance right between idoltary and iconoclasm?”

Die *domus ecclesiae et domus dei suae* veronderstel dus, dat die fokus eerstens op die Nuwe Testamentiese tempel – die gemeenskap van gelowiges – sal val, maar binne ’n kerkgebou, wat rondom die behoeftes van die bepaalde geloofsgemeenskap – binne sy Christelike roeping – ingerig is. Dit veronderstel ’n kerkgebou wat deur sy missionêre visie van hoop, liefde en belofte getuig en nie van sy eie prestasies nie. Die gebou moet sy identiteit in eenvoud en funksionaliteit vind en in homself die vervulling van sy roeping dra, van die volkome wat nog moet kom. “The space must be designed entirely around a theology of the people of God. It is not primarily a eucharistic room; it is not primarily a preaching room; it is a space where people meet, and the mode of their meeting is expressed in the form of the room. They meet as a group of friends who enjoy fellowship, and above all claim the fellowship of Christ who presides at their meeting” (Smith 1972:89). Turner (1979:344) brei verder hierop uit as hy sê, dat hierdie gebou: “Will remember its relation to the public, its place in the local landscape, and the wider service it may offer beyond the needs of the congregation.”

6.3. Riglyne: ’n Nuwe Praktykteorie

Die insigte van Callahan, sowel as Bowman en Hall in verband met kerkgeboue sal vervolgens verwerk word tot riglyne om as ’n nuwe praktykteorie te dien. Alhoewel Callahan asook Bowman en Hall die riglyne wat ontwerp word, nie net so weergee nie, sal die navorser hulle sieninge oor kerkgeboue gebruik om riglyne vir ’n nuwe bedieningspraktyk daar te stel.

6.3.1 Callahan

Kennon L. Callahan word gereken as een van die top kerkkonsultante in die wêreld. Hy het alreeds duisende kerke die afgelope ses dekades gekonsulteer. Hy is bekend as predikant, motiveringspreker, navorser, lektor en teoloog.

6.3.1.1 Die Callahan Credo

Callahan bejeën die roeping van die kerk deur die bril van die missionêre en dissipelskap. Alles wat die kerk doen en beplan, moet rondom sy missionêre- en dissipelskapsroeping gesentreer wees. Sy ideaal is, dat die kerk, kerk moet wees soos in die eerste eeu na Christus. “Welcome to one of the greatest ages of mission the Christian movement has ever seen. Welcome to the first century. Welcome to the twenty-first century. Welcome to mission time” (Callahan 1995:2). Die kerk moet haarself gedurig die vraag afvra: Wie dien ons in die naam van Christus? “They make sure that their focus stays on those whom they serve, on those whose lives and destinies they can encourage in the name of Christ” (:3). “Christ is knocking at the door of the church, hoping someone will come to the door and open the door so that Christ can invite them *out* – to share his life in mission with the human hurts and hopes of people in our community. It is no longer a matter of us inviting Christ *in* – to our lives. It is now Christ inviting us *out* – to share his life – in mission” (Callahan 1987:43). Die kerk het net een doel op aarde en dit is om te dien en mense omtrent hul doel in Christus te leer. “God gives us a marvelous purpose – to serve, to reach out, to share life with others and help them fulfil their destiny in God” (Callahan 1995:1). Vanuit hierdie siening het Callahan sy Credo vir kerkgeboue en fasiliteite ontwerp: “Whatever your strengths or numbers, think a long time before you build buildings. Build the mission. Then, if need be, rent or lease a building. As last resort build a building” (Callahan 1995:46). Dit maak nie saak of die gemeente: mega, groot, middel of klein is nie, hierdie Credo geld vir almal (Callahan 1995:38). “God invites us to serve, not preserve” (Callahan 1995:4).

6.3.1.2 Riglyne oor Kerkgeboue

In die lig van die Callahan Credo is dit te verwagte, dat kerkgeboue nie werklik nodig is vir ’n gemeente om sy roeping te vervul nie. “Many congregations go a long time without a building, and some never build space and facilities. Some are house churches. Some rent or lease space and facilities. They are so involved in their mission that they don’t have time to build buildings. They are mission driven, not building driven” (Callahan 1995:46). Intendeel kerkgeboue is volgens Callahan

dikwels die oorsaak, dat gemeentes nie hulle roeping in Christus kan vervul nie. “On occasion we find a congregation that has gradually shifted its identity toward its buildings and away from its mission. They may have developed an architectural master plan that is displayed on a wall for everyone to see. Over many years they have worked to establish their buildings – first stage one, then stage two, and finally stage three of the plan. When the master plan is completed, the congregation finds itself in an identity crisis. If its self-definition has been wrapped up in constructing buildings and paying for them for such a long time, any original vision of mission will have been long since forgotten” (Callahan 1995:47).

Wanneer kerkgeboue en die gebruik daarvan ondersoek word, moet dit altyd in gedagte gehou word, dat die gebou in diens van die gemeente se roeping móét staan. “The art is to let buildings you use reflect the mission more than the culture. Castle owners construct cathedrals. Homeowners build church buildings. Let mission shape mortar” (Callahan 1995:47). Die navorser van hierdie verhandeling sal Callahan daarin naloop en verder net op die punte binne die kenmerke fokus, wat direk op kerkgeboue van toepassing is. Derhalwe sal die kenmerke nie net so weergegee word nie, maar eerder met die oog op die skripsietema onder eie punte behandel word.

Callahan se kenmerke, wat spesifiek van belang is vir hierdie verhandeling, is sy kenmerke 8, 9, 10 en 11, naamlik:

8. Oop en toeganklikheid van fasiliteite.
9. Opvallende sigbaarheid.
10. Voldoende parkering, grond- en landskapsontwikkeling.
11. Voldoende ruimte en fasiliteite.

6.3.1.3 Kerkgeboue as Missionêre Bron

Alle beplanning in die gemeente rondom sy kerkgeboue moet in die lig van sy missionêre roeping uitgevoer word. “The mission action plan is developed first, precisely to guide the building team and task forces in their work with facilities” (Callahan 1995:99). Die missie van die gemeente vorm uiteindelik die gebou.

6.3.1.4 Kerkgeboue: 'n Onderzoek

Volgens Callahan se Credo is die veronderstelling dat gemeentes nie kerkgeboue sal besit nie. “In our time many healthy congregations around the planet who are sharing God’s mission don’t own a building! They would be distracted from their mission if they got in constructing, caring for, and maintaining a building” (Callahan 1995:46). Dit veronderstel die huur of leen van persele, wat geskik sal wees vir kerklike gebruik. “The first step is to explore what facilities can provide a volunteer arrangement where use of space can work well for your congregation. You may want to rent space. This can ensure that you will have the space for some period of time to come” (Callahan 2000:241). In ’n gemeente se soeke na geskikte persele, word die volgende voorstelle deur Callahan gemaak:

i. Begin by God

Begin by God. “Once we know where we are heading in our mission, God will lead us to a place to meet that matches with our mission. First, we think through and pray through who God is giving us to serve in mission. Rather, we discover our mission and strengths and competencies God gives us; then we look for a place to meet” (Callahan 2000:235).

ii. Cui Bono

Vra die *cui bono* vraag: Wie gaan daarby baat vind en tot watter nut is dit? Met die missionêre- en dissipelskapsroeping in gedagte, sal daar ’n balans tussen gemeenskaps- en kerklike behoeftes gevind moet word, betreffend die gebruik van die fasiliteite (vgl. Callahan 1995:69-70).

iii. Bestaande Fasiliteite

Daar moet ’n ondersoek na die reeds bestaande geboue in die radius van die omgewing gedoen word, waar die fokus van die gemeente se missionêre roeping val.

Indien daar geskikte geboue is, beplan rondom dit. “Around the planet, an amazing number of congregations meet in homes, apartments, office atriums and lobbies, community centres, schools, local business facilities, warehouses, or wherever they feel drawn to share the grace of God. In the course of two thousand years of the Christian movement, congregations have been extraordinarily creative in discovering space and facilities to serve God’s mission” (Callahan 2000:233). Die een sterk beginsel waarop Callahan vestig, wanneer dit by geboue en terrein kom is: voldoende spasie en fasiliteite sonder te veel skuld (Callahan 1995:39). Die dryf in die soeke na ’n kerksfasiliteit moet funksioneel, eenvoudig en bekostigbaarheid wees. Turner bevestig hierdie siening van Callahan, as hy sê: “The simpler the building, and less expressive of any of the features of the *domus dei* with its inflexibility and finality, the more the danger is minimized” (Turner 1979:326). “Since religions are concerned with reality, and the Christian religion claims that ultimate reality both as to man and to God was disclosed and is proclaimed through his community, the church building must strike the notes of honesty, simplicity and authenticity in design and materials” (Turner 1979:344). Van die beste opsies om te oorweeg in die lig hiervan, is:

- a. Om ’n gebou te huur.
- b. Om ’n gebou te deel, deur te onderneem om met ’n ander instansie saam te werk.

(Callahan 1995:66).

iv. Noodsaaklike Vrae

Volgens Callahan is dit van uiterste belang, in die soeke na ’n geskikte terrein en gebou, om die volgende vrae in gedagte te hou:

- a. Watter gebou bied op die langtermyn aan die gemeente die beste missionêre ligging? (Callahan 1995:49).
- b. Hoe lyk die ingange en uitgange na en van die terrein?
- c. Sal die huidige parkering voldoende wees?
- d. Hoe lyk die landskap en tuine?
- e. Is daar vergader- en onthaalareas of spasie om die benodigde areas te skep?
- f. Is daar speelgrondfasiliteite en ontspanningsareas?

- g. Sal die gebou hom leen tot aanbidding-, drama - en musiekareas?
- h. Is daar fasiliteite vir Sondagskool en indien nie, is die gebou sodanig ingerig dat dit op die goedkoopste manier geskep kan word?
- i. Sal die gebou bruikbaar kan wees om as 'n gemeenskapsentrum te dien?
- j. Sal administratiewe fasiliteite ingerig kan word?
- k. Is daar bergingsfasiliteite vir die gereedskap wat vir onderhoud- en tuinwerk benodig word?

(vgl. Callahan 1995:55).

6.3.1.4.1 Ligging

Met die blik op sy missionêre roeping, meen Callahan dat daar drie faktore van uiterse belang vir 'n gemeentelike sentrum is: ligging, ligging en ligging. Hy vra derhalwe drie vrae aangaande die ligging van 'n kerkgebou:

- 1. Kan die gebou waarin daar gekerk gaan word, maklik van die hoofweë gesien word?
- 2. Hoeveel mense word daaglik aan die gebou blootgestel?
- 3. Hoeveel mense word weekliks aan die gebou blootgestel?

Dit is van kardinale belang dat mense in die direkte omgewing van die kerkgebou, so dikwels moontlik in hul daaglikse omgang bewus gemaak en blootgestel word aan die kerk. Jordaan & Jordaan (1989:322) noem vanuit 'n sielkundige oogpunt – die psigoanalise – dat 'n persoon sekere patrone in die onderbewuste vorm. Met ander woorde hoe meer 'n persoon aan die suggestie van die kerkgebou blootgestel word, hoe meer raak hy bewus van die gebou se teenwoordigheid en neem dit vorm aan in sy gedagtes. Dit is dus noodsaaklik om die gebou op 'n daaglikse beweegroete te kies, sodat mense voortdurend en op gereelde basis daaraan blootstel word. Hoe meer mense aan die kerkgebou blootgestel word, hoe groter is die kans, dat mense dit as 'n bron van hulp sal sien. Callahan (1983:78) wys egter op die gevaar, dat te lang en deurlopende blootstelling aan dieselfde gebou, 'n gebou op die agtergrond kan skuif en later glad nie meer opgemerk sal word nie. Jordaan & Jordaan (1989:388) noem hierdie verskynsel *habitering*. Die begrip *habitering* verwys na die verdwyning van oriënteringsresponse ná die herhaaldelike aanbieding van 'n stimulus, wat aanvanklik

die oriënteringsresponse ontlok het. Navorsing, wat veral deur Sokolov (1968:388) gedoen is, toon egter dat die oriënteringsresponse weer voorkom, as 'n stimulus waaraan 'n persoon reeds gehabiteer is, in 'n effens veranderde vorm of in veranderde omstandighede aangebied word. Hierdie verskynsel word *dishabitering* genoem. Die heroriënteringsresponse, maak dit vir die mens moontlik om bewus te word van belangrike veranderinge in 'n omgewingsituasie waaraan hy reeds gewoon geraak het. Om hierdie proses van *habitering* na *dishabitering* te laat geskied, stel Callahan voor dat daar op die volgende punte gekonsentreer moet word:

- a. Die tuine moet voortdurend versien, onderhou en verander kan word.
- b. Kies 'n plek of gebou so naby as moontlik aan die hoofweë.
- c. Moenie 'n gebou kies, wat weggesteek is en deur niemand opgemerk word nie.
- d. Daar moet gedurig *punte van interessantheid* op die gebou of op die terrein geskep word, wat kan aandag trek – met beligting of leesbare aankondigingsborde wat voortdurend verander.

(vgl. Callahan 1983:78-80).

Wanneer daar na 'n fasiliteit gesoek word, is dit belangrik dat mense op 'n gereelde basis daar kom. Callahan (2000:232) vertel van 'n gemeente wat besluit het om in 'n gemeenskapsentrum eredienste te hou: “The community center is among the major gathering places for the whole community. The congregation began in the small meeting room. As they grew, they moved to one of the larger rooms. The community center also includes two basketball courts, a swimming pool, tennis courts, and a baseball diamond. It is the focal point of many people’s lives, and every week more of these people find their way to the congregation”. Derhalwe sal 'n skoolsaal of gemeenskapsentrum ideaal wees om te gebruik. Die onmiddellike vraag om te vra: Is skoolsale en gemeenskapsentrums werklik geskik vir gebruik om God in te aanbid? Daarop antwoord Callahan: “The grace of God makes a space sacred. The source of its holiness is the grace of God. God is sacred and holy, and it is the presence of God that causes a space to have the sense of sacred. Nothing inherent in a space makes it sacred. A space is a space. A space by itself is not sacred. A place of worship is sacred not because it is a certain shape or size. God’s grace makes a place sacred” (Callahan 2000:244).

6.3.1.4.2 Toeganklikheid

Callahan beveel aan dat die perseel waar die kerksiliteite is, 'n beeld van toeganklikheid moet skep. Die toegange en uitgange van die perseel moet van so aard wees, dat mense maklik na en van die perseel kan beweeg. Die hekspasie moet groot genoeg wees dat motors en mense maklik daardeur kan beweeg. Die verkeer moet in twee rigtings beweeg – dit maak verkeersvloei makliker en neem frustrasies weg (vgl. Callahan 1983:73). Die uitnodiging na so 'n perseel moet ook duidelik en emosioneel warm van aard wees, sodat mense welkom sal voel (vgl. Callahan 1983:83). Mense moet vry voel om die inisiatief te neem om na die perseel te gaan. Alhoewel hierdie onbenullig klink, is dit tog van uiterste belang in die vorming van menslike gedragpatrone. Jordaan & Jordaan (1989:720-721) meld, dat die mens in verhouding met sy omgewing, met *spontane konseptuele kategorisering* werk. Dit beteken, dat die mens in sy daaglikse omgang met sy omgewing sekere hipoteses oor die omgewing vorm. Dit skep bepaalde verwagtinge – positief of negatief – oor 'n bepaalde saak. Sodra die toegangshekke of uitnodigings tekens na 'n kerkgebou onvoldoende is, veroorsaak dit dat 'n persoon 'n bepaalde negatiewe indruk van die kerk en sy mense kan ontwikkel. Mense vorm 'n hipotese van daardie kerk wat nog waar of vals bewys moet word, maar die gevolg mag wees dat mense 'n negatiewe belewenis van 'n saak kry, omdat ander kleiner oorsake hul negatief stem. Callahan (1983:xiv) sluit hierby aan, as hy sê: “The functional characteristics, if they are not in place, are the sources of dissatisfaction”.

6.3.1.4.3 Parkering

Volgens Callahan is parkering een van die mees bepalende faktore in 'n gemeente se betrokkenheid (vgl. Callahan 1983:86). Hy is van mening dat daar 'n direkte korrelasie tussen beskikbare parkering en die betrokkenheid van die gemeente bestaan. “The more adequate the parking, the more likely there is to be strong participation in church school and worship” (Callahan 1983:86). “People who are members of the congregation but who do not participate tend not to contribute financially” (:86). Jordaan & Jordaan (1989:664) noem hierdie optrede *subsidiarie*. *Subsidiarie* is die beginsel wat onder die hiërargie van behoeftes val. Dié beginsel

kom daarop neer, dat een behoefte in diens van 'n ander behoefte staan, wanneer laasgenoemde nie maklik op 'n regstreekse manier bevredig kan word nie. Die volgende word as voorbeeld gebruik: as 'n persoon die behoefte het om kerk toe te gaan en 'n bydra wil lewer, maar daar is nie voldoende parkering nie, veroorsaak dit dat sy behoefte om te gee en 'n bydra te lewer, ondergeskik raak aan sy behoefte aan parkering. Aangesien sy behoefte aan geskikte parkering nie bevredig word nie, ly die ander behoeftes outomaties daaronder. Die verdere praktiese implikasie van onvoldoende parkering is: hoe minder die parkering, hoe minder mense woon die erediens by en hoe minder is die geldelike bydraes.

Hy maak die voorstel, dat daar altyd meer parkering beskikbaar moet wees, as wat die gemeente verwag. Indien die gemeente missionêr is en groei verwag, moet hulle in hul beplanning en soeke na die geskikte terrein, nooit net die huidige getal lidmate in ag neem nie. Hy gee die volgende riglyne om in berekening te bring in die soeke na 'n geskikte terrein:

- a. Die lidmaat-parkering ratio: Vir elke 150 lidmate word tussen 85-95 parkeerplekke benodig (Callahan 1983:96).
- b. Daar is gemiddeld $\pm$ twee mense per motor.
- c. Die parkering moet gerieflik wees – teer, plaveisel of goed versorgde grasperke.
- d. Die afstand vanaf die plek waar eredienste gaan plaasvind.

(Callahan 1995:52).

6.3.1.4.4 Terrein en Geboue

Daar word veronderstel dat 'n gemeente in oorleg met die lener of verhuurder, bepaalde veranderinge aan die binneversiering van 'n gebou sal aanbring, om dit erediensvriendelik te maak. 'n Atmosfeer moet geskep word, wat aanbidding moontlik maak. Verder word veronderstel dat die geboue so verander kan word, dat alle bedieninge sover moontlik daarby baat vind, sonder dat die struktuur verander word.

6.3.1.4.4.1 Vloerplan

Een van die basiese voorwaardes van 'n potensieële perseel, is om 'n vloerplan van die geboue-opset te bekom. Areas moet uitgemerk word, wat potensieel die meeste op 'n week-tot-week basis gebruik gaan word. Callahan (1983:95-96) gee vier riglyne:

1. Die area, wat die meeste in 'n gemiddelde week gebruik gaan word.
2. Die sekondêre areas van gebruik in 'n gemiddelde week.
3. Die potensieële gebruik van ander beskikbare areas.
4. Die maksimale gebruik van beskikbare areas.

Tydens die beplanning moet in ag geneem word, dat die meeste waarde – in 'n finansiële uitleg – toegevoeg word aan die areas wat die meeste gebruik gaan word. Primêre areas verdien eerstens aandag, sodat dit maksimaal benut kan word.

6.3.1.4.4.2 Balans

Die balans word as volg geanaliseer. Die areas wat in balans moet wees is: die spasie waar die eredienste plaasvind, die ontspanningsaal, die klaskamerareas of die area waar die kategeese sal plaasvind, die administrasie area en parkering. Callahan bedoel daarmee, dat die klaskamerspasië moontlik voldoende kan wees, maar die lokaal waar die eredienste moet plaasvind, dalk heeltemal te klein is. Om 'n balans te handhaaf, moet vooraf bepaal word, watter areas deur hoeveel persone gebruik gaan word. Die opstel van die gemeenteprofiel, wat tydens die gemeentebouproses plaasgevind het, sal 'n goeie aanduiding wees van die ratio, wat benodig word, ten opsigte van elke gebruiksarea. Die punt, wat Callahan wil maak is: dat daar deeglik rekening gehou moet word met die kapasiteit van elke gebruiksarea, voordat daar ooreengekom word, om 'n bepaalde fasiliteit te huur (vgl. Callahan 1983:96).

6.3.1.4.4.3 Versorging en Verbeteringe

Die toestand van die geboue en fasiliteite en die kostes rondom die verbeteringe, om dit kerkvriendelik te maak, is hier ter sprake. Dit sal goed wees om te let op die volgende opmerkings van Giles i.v.m. die kondisie van kerkgeboue. Giles (1999:6) noem vyf tendense, in terme van kerkgeboue, waarin stagnerende gemeentes regoor die wêreld aanbied:

1. Randverskynsel

Ons leef in 'n tyd, waarin daar al meer veranderinge op alle gebiede in die samelewing geskied. Alle geboue word opgegradeer en verander en daarom gebruik hierdie kerke juis dié argument, om hul geboue as 'n oase midde-in hierdie veranderinge te beskou.

2. Eksentrisiteit

Aangesien verandering deel van ons daaglikse lewe is, druk sulke kerke 'n vals noot, as hulle verandering in hulle geboue vermy. Die geboue word 'n lewende museumstuk in die omliggende kultuur.

3. Inkonsekwensie

Aangesien elke vorige generasie in die geskiedenis van die Christelike kerk meedoënloos hulle kerkgeboue aangepas het om, op daardie stadium, huidige teologiese en liturgiese norme na te jaag, raak 'n Christelike generasie ontrou aan sy eie belydenis, as hy ophou om dit te doen.

4. Ontrouheid

'n Christelike gemeenskap, wat 'n eiland van geen verandering probeer skep in 'n see van verandering. Hulle handhaaf 'n houding dat die gebou, waarin hulle kerk, juis die simbool van hulle belydenis is. Derhalwe is hulle ontrou aan een van die grondbeginsels van die goeie nuus van Jesus Christus, naamlik *metanoia* – wat nuwe lewe deur totale verandering proklameer. So 'n gemeenskap verwerp sy eie geboortereg.

5. Vergeesteliking

Giles (1999:6) haal Kardinaal Heenan in sy uitspraak aan dat die meeste Jesuïtiese kerkgeboue 'n *verfynde smerigheid en slordigheid* (JT), met hulle saamdra. Die rede was, dat hulle eerder al hulle tyd aan gebed en die

verkondiging van die woord wou spandeer. Ongelukkig kan ook dieselfde van baie van ons hedendaagse kerkgeboue gesê word, alhoewel baie minder tyd aan gebed en die *missio Dei* spandeer word.

Alhoewel 'n gemeente in lyn met sy missie en roeping verkies om nie 'n gebou op te rig nie, hoef die plek waarin gekerk word, nie slordig, smerig en vervalte te wees nie. Callahan (1993:97) sê: “The condition of the church’s facilities communicates a strong message about how that congregation thinks of itself. To put in another way, congregations who for a variety of reasons have developed low self-esteem tend to neglect their space and facilities. ... At the same time, the condition of the church’s space and facilities does communicate a strong message to unchurched people in the community about how the church think of itself.” In die lig hiervan en met die oog op die uitreiking na buite-kerklikes, wat een van die relasionele kenmerke van 'n sterk gemeente is, is dit nodig, dat die gebou waarin gekerk word in 'n goeie en versorgde kondisie is. Die finansiële implikasies rondom die verbetering van die gekose gebou, moet met die hulp van 'n bourekenaar goed beplan word. Hoe beter die toestand van die fasiliteite, hoe laer sal die koste-implikasie vir die gemeente wees.

6.3.1.4.4 Spesifieke Oorwegings

Om te evalueer of die gepaste fasiliteite geskik is, moet die volgende spesifieke faktore in berekening gebring word (Callahan 1983:97-100):

i. Erediensarea

'n Erediensarea is bruikbaar as dit gemaklik vol, maar ook gemaklik leeg is. 'n Spasie kan nie slegs te klein wees nie, dit kan ook te groot wees. Om te bepaal wanneer sitplekkapasiteit in die erediensruimte gemaklik vol, gemaklik leeg en ongemaklik leeg kan wees, word die volgende formule van Callahan (1993:17-18) voorgestel:

- a. Gemaklik vol – In die stede, bereken 80% van die totale aantal sitplekke; In die platteland, bereken 60% van die van die totale aantal sitplekke.

- b. Gemaklik leeg – In die stede, bereken 60% van die totale aantal sitplekke; In die platteland, bereken 60% van die totale aantal sitplekke.
- c. Ongemaklik leeg – In die stede, bereken 40% van die totale aantal sitplekke; In die platteland, bereken 20% van die totale aantal sitplekke.

Die ideale keuse is dus areas wat met afgeskortings aangepas kan word.

ii. Sondagskoolklasse

Callahan (1983:98) maak die voorstel van 120 vierkante meter vir elke 15 tot 20 persone. Dit sal alle ouderdomme kan hanteer.

iii. Kerksaal

Die ideaal is om 'n multifunksionele area te hê. Indien die erediensarea ook gebruik kan word vir aktiwiteite wat 'n saalopset benodig, met geringe omskakeling, is dit 'n ideale opset.

iv. Kleedkamers

Die kleedkamers moet in staat wees om die gemiddelde oggendediensbywoning in 'n tydverloop van vyftien tot twintig minute te diens.

v. Bergingsfasiliteite

Callahan (1983:99) het nie spesifieke voorstelle onder die punt nie, behalwe dat 'n gemeente in ag moet neem, dat bergingsfasiliteite wel benodig word. Indien daar nie voldoende fasiliteite is nie, kan met die lener of verhuurder ooreengekom word, vir beskikbare en nabygeleë spasie, om berging te inkorporeer. Van die artikels, wat slegs jaarliks gebruik word, kan moontlik op ander veilige plekke geberg word, wat nie noodwendig naby die kerkfasiliteit is nie.

vi. Inrigting

Laastens vestig Callahan (1983:99) die aandag op die erediensspasie, om die area erediensvriendelik te maak. Die wyse waarop die erediensspasie ingerig word, gedadellik aan 'n besoeker die persepsie van 'n gemeente se toereikendheid. Lidmate en besoekers moet met gemak in die erediensspasie kan beweeg. Die gange en spasies tussen die banke of stoele moet voldoende wees om gemaklik oor die weg te kom en in en uit te beweeg.

6.3.1.4.4.5 Buigbaarheid

Wanneer 'n geskikte spasie gesoek word, moet die ruimte binne die gebou so buigbaar moontlik wees. “It makes better sense to have one generous-sized space that can serve as a church school classroom, a meeting room, an attractive church parlor, and a bride’s room than it does to have four smaller spaces each dedicated to a single use” (Callahan 1995:71) “It is important that a congregation develop a range of flexible spaces that can be used by a variety of groups” (Callahan 1983:101). Hoe meer divers 'n spasie gebruik kan word, hoe beter is dit vir 'n gemeente. Dit maak ook toekomstige beplanning rondom die fasiliteite makliker, aangesien die spasies vloeibaar is in gebruik.

6.3.1.4.4.6 Koste-effektiwiteit

Wanneer daar na die omskakeling van 'n bepaalde fasiliteit gekyk word, is dit nodig om na die koste effektiwiteit van die projek te kyk. Callahan (1983:102) maan egter, dat daar nie na die goedkoopste alternatief gekyk moet word nie, want goedkoop is heel dikwels duurkoop. Die beste manier is om 'n argitek se hulp te bekom, om die spasies so goed moontlik te benut, maar daar moet gewaak word teen onnodige dekor en ornamentering. Turner maak 'n baie interessante waarneming in die verband, wat 'n definitiewe rol speel in die argument rondom 'n *domus ecclesiae* en *domus dei*. Hy sê dat die bedoeling van 'n gemeenskap van gelowiges, om 'n *domus ecclesiae* in sy geboue te vestig, verongeluk word deur die drome en hovaardigheid van argitekte (vgl. Turner 1979:331). Iets wat 'n simbool moes wees van mense se diens aan God en aan mekaar, word 'n simbool van menslike hoogmoed en glorie en 'n monument

van menslike prestasie. Hy haal Feuerbach (1957:20) aan: “The temple is only a manifestation of the value which man attaches to beautiful things. Temples in honour of religion are in truth temples in honour of architecture.” Davies (1966:4) het dieselfde waarneming gemaak: “It is not surprising, therefore, that in the contemporary struggle between church architects who stand for the principle of numinosity and symbolism and those who emphasize the principle of community-feeling and functionalism, even churches built within the influence of the liturgical movement often exhibit numinous features.” Callahan sê (1983:102) daarop: “The facilities should be highly usable and be a strong symbol of the mission. They should not be a monument to some architect, some pastor, or some lay leaders.” Hy stel die volgende riglyne in die beraming van koste voor:

- a. Wat gaan die paaieimente en die rentelas wees, indien daar by ’n finansiële instelling aangeklop word?
- b. Die koste van die veranderinge en toekomstige herstelkoste.
- c. Die onderhoudskoste en voorkomende instandhoudingskoste.
- d. Die lewensverwagting van die fasiliteit.
- e. Die aantal persone, wat deur die fasiliteit bedien gaan word.
- f. Die nuwe inkomste, wat uit die fasiliteit gegenereer mag word.

Die langtermynbeplanningskomitee kan ’n idee vorm of die voorgestelde spasiof fasiliteit koste effektief gaan wees, gesien binne die raamwerk van die missie en doelwitte van die gemeente (Callahan 1983:102).

6.3.1.4.4.7 Voorkomende Instandhoudingskoste

Uit bogenoemde lig Callahan in die besonder een punt uit. Hy sê dat dit altyd goed is vir ’n gemeente om in sy begroting binne sy langtermynbeplanning altyd voorsiening te maak vir gereelde voorkomende instandhouding. Die redes is as volg:

- a. Al word fasiteite geleen of gehuur, dit nie die indruk moet skep of die gemeente die geboue afskeep nie. “Some buildings creates a poor impression. When people come inside, they’re even more turned off by their condition” (Callahan 2000:251).

- b. Dit voorkom 'n skielike klomp uitgawes wat die finansies onder druk plaas, indien instandhouding oor jare nagelaat word.
- c. Dit verseker dat die gemeente elke jaar iets nuuts aanpak, wat gedurigdeur *punte van interessantheid* skep. “The art with buildings is to show something new each year” (Callahan 2000:252). Dit wakker die proses van *dishabitering* aan. Hoe ouer die fasiliteit hoe belangriker word die instandhouding daarvan.

(vgl. Callahan 1983:102 – 103).

6.3.1.5 Samevatting

Callahan (1983:104) vergelyk 'n kerkfasiliteit met 'n huis, waarin 'n familie woon. Hy sê: “A house does not make a home; people do”. Baie gemeentes glo dat 'n nuwe kerkgebou vir 'n gevoel van gemeenskaplikheid en samewerking sal sorg. Dit is nie waar nie, want 'n nuwe gebou voorsien net 'n oomblik van satisfaksie. “There is a fleeting time in which the congregation takes pride in its accomplishment” (:104). Satisfaksie word slegs blywend, indien 'n gemeente se relasionele kenmerke in plek is en funksioneer volgens hulle identiteit in Christus. Dit is die rede waarom baie predikante, 'n gemeente verlaat of moedeloos in die bediening staan, nadat hulle 'n kerkgebou opgerig het, omdat hulle nie hierdie basiese beginsel verstaan nie. In sover as wat mense warmte, gemeenskaplikheid, identiteitsvinding en 'n doel vir hulle bestaan in 'n gemeente vind, in sover sal die kerkgebou waarlik vir hulle 'n huis wees. In teenstelling met wat nog altyd die geloof in kerkgeboue binne die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika is, is dit nie geboue wat 'n gemeente suksesvol maak nie. Mense vorm geboue, geboue vorm nie mense nie. “Can a congregation be a congregation without owning a building? Some think that if they don't have their own building they are not really a congregation. *The truth is that when they discover their own mission, they are a congregation*” (Callahan 2000:234).

6.3.2 Bowman en Hall

Ray Bowman is 'n argitek en kerkkonsultant, wat in Larkspur, Colorado in die VSA woon. Hy is behulpsaam by kerke om planne vir fasiliteite, finansies en hulle

bedieninge te ontwikkel. Eddy Hall is 'n vryskutskrywer, redakteur en predikant, wat afkomstig van Goessel, Kansas in die VSA is. Alhoewel Bowman die meeste insette gelewer het in die skep van die riglyne, het Hall konsulterend meegewerk. In die skryf van hierdie verhandeling sal daar derhalwe, hoofsaaklik na Bowman verwys word.

6.3.2.1 Die Bowman en Hall Credo

Bowman en Hall glo, dat die gemeentes te veel tyd, energie en geld aan kerkgeboue spandeer. Hulle glo, dat gemeentes wel kerkgeboue en fasiliteite nodig het, maar dat daar 'n beter manier is, om met die inrigting van kerkgeboue om te gaan. Hulle glo dat:

- a. Die kerk sy finansies moet herstruktureer weg van kerkgeboue, ná dit waarvoor die kerk werklik geroep is: om die nood en behoeftes van mense aan te spreek (Bowman & Hall 2000:17).
- b. Dit nie kerkgeboue is, wat mense na God toe bring nie, maar 'n gemeente se bedieningsplan (:20).
- c. Groot bouprojekte gemeentes se groei vertraag en selfs tot stilstand bring en finansiële bindinge op gemeentes plaas, wat hulle doodwurg (:22).

6.3.2.2 Nuwe Insigte

Bowman, was vir 26 jaar 'n argitek, wat planne vir kerkgeboue ontwerp het. Hy het mettertyd ervaar dat die geboue wat gemeentes oprig, dikwels die oorsaak is dat hulle ten gronde gaan. Hy bedank uiteindelik sy beroep en begin om gemeentes op die volgende basis te konsulteer: dat geboue nodig is, maar dat daar alternatiewe denkwyses en modelle is om kerksfasiliteite te bekom. Dit is nie meer 'n opsie om groot monumente te bou nie. Gevolglik word sy bevindinge met redes uiteengesit, waarom gemeentes wat by bouprojekte betrokke geraak het, nie meer groei nie.

6.3.2.2.1 Fokusverskuiwing

Een van die grootste probleme met gemeentes wat kerkgeboue oprig, is dat hulle fokus verskuif. Die meeste groei in 'n gemeente vind plaas wanneer hulle in mense se nood en behoeftes voorsien. Die oomblik as so 'n gemeente 'n gebou oprig, verskuif hulle fokus vanaf mense na geboue. Hierdie fokusverskuiwing maak gemeentegroei dood en die redes is soos volg:

- a. Gemeentes het so 'n groot finansiële las, dat hul net oor die afbetaling van die skuld las praat en beplan (Bowman & Hall 2000:32; sien ook Berg & Burgess 1996:9).
- b. Gemeentes besluit dikwels om mense uit eie geleedere te gebruik om die kerksfasiliteit op te rig, sodat dit meer bekostigbaar is. 'n Direkte konsekwensie daarvan is dat kosbare mannekrag oor die jare vir geboue en nie vir die bediening aangewend word nie, aangesien alles dikwels deur 'n beperkte hoeveelheid hulpvaardige mense gedoen word (:35).
- c. Lidmate glo dikwels, dat 'n kerkgebou eers voltooi moet word, voordat 'n gemeente vorentoe kan beweeg (:35).
- d. Selfs nadat 'n gebou voltooi en afbetaal is, sukkel gemeentes om weer op hul vorige koers te kom, omdat hul momentum verloor het (:34).
- e. Kerkbou kan 'n gemeente se fokus verskuif, nog voordat 'n enkele steen gelê is. Gemeentes begin so vashou aan die droom van 'n eie kerkgebou, dat alle energie en fondsinsamelings net daarvoor gaan (:34).
- f. Lidmate verkeer onder 'n wanindruk dat hul bydraes om kerkgeboue op te rig, met gemeentebou te doen het. Hulle dissipelskap word nie gemeet aan hoeveel lewens hulle aangeraak het nie, maar hoeveel geld hulle in kerkbouprogramme belê het (:33).
- g. Lidmate glo dat 'n kerkgebou die huis van God is en dat dit 'n bediening is om daarin te investeer (:33).

6.3.2.2.2 Sakrale Kerkgeboue

Nog 'n rede was, dat te veel Christene kerkgeboue as sakraal bejeën. Sy siening omtrent sakrale kerkgeboue is soos volg: “The church became less and less a

community of believers, more and more a religious institution. The church built buildings and more buildings. Its focus had shifted. Now, I know the gospel is supposed to be good news, but for an architect who already invested most of a lifetime in designing church buildings, my biblical findings did not much feel like good news. I found it hard to admit my mistakes, to concede that much of my life's work as an architect had been misguided" (Bowman & Hall 2000:42). Bowman het tot hierdie ontdekking gekom, nadat hy die Bybel intensief bestudeer het. Hy het tot die volgende gevolgtrekking gekom, aangaande kerkgeboue in die Bybelse perspektief:

- a. Dat die heiligdom van die Ou Testament, deur Christus se sterfte aan die kruis, nietig verklaar is.
- b. Die heiligdom van God in mense en nie in geboue is nie.
- c. Geen mens kan ooit vir God 'n huis of woonplek ontwerp of bou nie.
- d. Geen gebou is heilig nie. Geen ornament, orrel of argitektoniese monument, kan 'n gebou heilig maak nie.
- e. Die Nuwe Testamentiese kerk het geen geboue besit nie. Die kerk wat die sterkste in die Christendom se geskiedenis gegroei het, het byna vir drie eeue geen kerkgebou besit nie.
- f. Die Christendom het nie geboue nodig om God te dien nie.

(Bowman & Hall 2000:39-44).

6.3.2.3 Wanneer om nie te bou nie

Bowman gee eers 'n paar voorwaardes, wanneer om nie te bou nie, voordat hy sy argument oor alternatiewe denke oor kerkgeboue begin:

6.3.2.3.1 Wanneer die redes om te bou verkeerd is

- a. As 'n gemeente jarelank niks besonders in die bediening gedoen het nie, is dit nie 'n rede om te bou nie.
- b. Wanneer die offergawes nie genoegsaam is nie, moenie geglo word, dat 'n bouprojek mense offervaardig sal maak nie.

- c. Wanneer mense dink dat 'n bouprojek hul in 'n gesamentlike doel sal verenig (Bowman & Hall 2000:23).

Volgens Bowman kan geestelike probleme of nie-gebou probleme beslis nooit deur 'n gebou opgelos word nie (:23).

6.3.2.3.2 Wanneer daar 'n beter uitweg is

Daar is te veel Christene wat met die gedagte leef dat dit deel is van teologie, om nuut te bou. Om te bou moet die heel laaste opsie wees. Bowman maak die volgende twee voorstelle:

- a. Herevalueer bestaande geboue en verkry professionele hulp om herstrukturering, indien 'n gebou nie meer aan 'n gemeente se behoeftes voldoen nie. Te dikwels gebeur dit, dat gemeentes nuwe geboue wil bou, terwyl die bediening se spasie in die huidige gebou vir allerlei gebruik word, byvoorbeeld om te stoor en te berg. Huur dan in so 'n geval, 'n ander goedkoop gebou om artikels in te stoor en benut bevryde spasies.
- b. Huur 'n ander groter spasie, indien die huidige heeltemal onvoldoende is. Om 'n gebou te huur vir aanbidding is nie onbybels nie, dis 'n teologie (Bowman & Hall 2000:24-25).

6.3.2.3.3 Wanneer die finansiële risiko te groot is

- a. Bekom eerstens die advies van 'n finansiële kenner, verkieslik van buite die gemeente, om die totale impak van die skuld en rentelas te bereken – van die totale projek en ook as dit in fases aangepak word. Bereken dan wat die impak op die gemeente se bediening sal wees. Hou egter in gedagte dat 'n skuld las gemeentes dooddruk.
- b. Dit is 'n gevaarlike en onbybelse weg om te glo dat God die geld sal voorsien, as ons die geloof en die visie het. Indien dit die standpunt is moet daar nie gebou word nie (Bowman & Hall 2000:24-25).

Daar is egter maniere om hierdie probleem te oorkom. Al wat dit vra is ’n klein bietjie onkonvensionele en vry denke. (sien Spr. 24:3-4) Om so bietjie anders te dink, as wat die tradisionele denke oor kerkbou, nog altyd is. “Building buildings is not the work of the church. The work of the church is to meet people’s needs” (:48). “Few growing churches can get out of debt and stay out of debt unless they first change how they use, design, and pay for buildings. And for a congregation to be willing to make such significant changes, they must see buildings not as ends in themselves, not as signs of success or importance, but as tools pure and simple. Any church where people truly come first will welcome any strategy that enables it to put less time, money, and energy into buildings, and more time, money, and energy into ministering people” (Bowman & Hall 1996:42).

6.3.2.4 Riglyne vir Kerkgeboue

Bowman het egter ook besef dat die Christendom, oor sewentien eeue, nog altyd sy geboue nodig gehad het. Hy sê: “In time I found comfort in this thought: The church needs buildings. Whether borrowed, rented, shared, leased, built, or bought, the church will always need buildings” (Bowman & Hall 2000:42). Hy vra egter: Hoe vind ’n mens ’n middelpunt tussen dit wat die Bybel sê en dit waarna die kerk nog altyd gehunker het? “To find the answer I looked to the words of Christ. I noticed that he continually described himself and his kingdom with words such as *meek, lowly, kind, merciful, good, just and humble* (:42).

Hy vind ’n oplossing deur te doen, wat Callahan gedoen het. Hy het na sterk groeiende gemeentes en die inrigting van hulle kerkfasiliteite gaan kyk. Hy het tot die volgende gevolgtrekking gekom (Bowman & Hall 2000:42-44):

- a. Meeste van hierdie gemeentes het hulle kerkgeboue vir multifunksionele doeleindes aangewend.
- b. Al hierdie gemeentes kon die gedagtesprong doen en het hulle geboue nie as heilig gesien nie. Derhalwe was dit vir enige denkbare aktiwiteit beskikbaar.
- c. Geboue is ontwerp om deur die kerk en die gemeenskap gedeel te word.

- d. Geboue wat gebruik is, het minder van die lidmate se tyd, geld en energie vereis.
- e. Almal se geboue word gekenmerk deur eenvoud en bekostigbaarheid.
- f. Lidmate se onbybelse siening van kerkgeboue, is een van die grootste struikelblokke vir gemeentegroei.
- g. Groeiende kerke het dit almal reggekry om hulle fokus op mense te hou en nie op geboue nie.
- h. Die meeste van hierdie gemeentes se erediensareas was plat met verskuifbare stoele.

Hy konkludeer: “If the church’s mission is to minister to people in Christ’s name, church buildings can have only one legitimate function: to serve as tools to help church members better fulfil that mission. We can no longer afford to spend hundreds of thousands of dollars on “sacred” but unnecessary buildings, that lie vacant 80 or 90 percent of the time. If our focus is truly on people rather than buildings, that reality will shape the kinds of buildings we design, how we use them, how much we spend on them, and how much time, energy, and money we keep free for the real work of the church: meeting people’s needs” (Bowman & Hall 2000:44).

6.3.2.5 Kerkgeboue: ’n Onderzoek

Bowman gee die volgende riglyne aan gemeentes, wat fasiliteite moet leen of huur, in hulle strewe na kerkfasiliteite (vgl. Bowman & Hall 2000:67-74):

6.3.2.5.1 Ken jou Gemeenskap

Gemeentes droom dikwels om in sekere behoeftes in die omgewing van hulle bediening betrokke te raak. Net om agter te kom dat sodanige behoeftes nie bestaan nie. Die beste oplossing is om ’n omgewingsanalise te doen, om die behoeftes van die omgewing te bepaal. Voordat daar na die inrigting van kerkfasiliteite gekyk kan word, moet die behoeftes van die gemeenskap eers bepaal word.

6.3.2.5.2 Evalueer Huidige- en Langtermynbehoefte

Begin deur 'n vloerplan van 'n fasiliteit te bekom en te bepaal, watter spasies die meeste benut gaan word op die korttermyn en op die langtermyn. 'n Spasie moet aan elke bediening toegeken word. Bepaal verder elke bediening se behoefte en stel vas, watter verbeteringe aan 'n betrokke spasie die effektiwiteit van die bediening sal verhoog. Evalueer vervolgens elke behoefte en besluit watter spasie die meeste aandag moet kry in volgorde van belangrikheid. Voordat die advies van 'n argitek ingewin word, moet hierdie evaluasie reeds gedoen wees.

6.3.2.5.3 Maksimale gebruik van Fasiliteite

Wanneer 'n gebou geïdentifiseer is, wat naastenby geskik is om 'n gemeente te akkommodeer, is die volgende riglyne goeie begeleiers om die spasie te benut:

i. Groepgroottes

Moenie vasgevang wees in groepgroottes wanneer na spasie gekyk word nie. Groepe kan verdeel word om in spasies te pas. 'n Hele projek kan skipbreuk lei, net omdat enkele spasies blyk te klein te wees. Met 'n bietjie inisiatief kan klein spasies benut word.

ii. Meublement

Erediensareas se kapasiteit, kan met tot 20% verhoog deur losstaande, verskuifbare stoele te gebruik. Kies derhalwe plat leë oppervlaktes, sonder te veel vaste meublement. Voorsien om so min as moontlik tafels in die erediensspasie te gebruik. Indien daar na klaskamers vir kategese gekyk word en dit blyk te klein te wees, hou in gedagte dat kinders nie noodwendig op banke hoef te sit nie, maar kleiner kinders kan veral op 'n mat geakkommodeer word.

iii. Multifunksionele gebruik

Een van die eerste plekke om na te kyk is die erediensarea, vir multifunksionele gebruik. Indien Bowman se raad gevolg word, om 'n plat area met verskuifbare stoele te gebruik, kan daar met beweegbare verdelers of voubare mure, maklik addisionele spasie geskep word (Bowman & Hall 2000:71). Indien die erediensbywoning nog van so aard is, dat daar spasie in die erediensarea is, kan dit afgeskerm word, vir ander doeleindes. Die ingangsportaal van 'n fasiliteit kan ook met afskortings multifunksioneel gebruik word.

iv. Minimale verandering

Dikwels is dit moontlik om met minimale strukturele verandering, baie meer spasie te skep. In oorleg met die verhuurder, kan die uitbreek van 'n enkele muur, hope spasie skep. 'n Argitek het gewoonlik goeie insig en bruikbare raad in hierdie geval.

v. Bergingsfasiliteite

Dit gebeur soms, dat 'n bepaalde fasiliteit hom uitstekend leen vir kerklike gebruik, maar dat daar onvoldoende bergingsfasiliteite beskikbaar is. Dit is nie nodig om die projek daardeur te kelder nie. Huur dan addisionele bergingspasie, veral vir artikels wat nie weekliks in gebruik gaan wees nie. Gemeentes het ook die geneigdheid om oorbodige artikels op te gaar, wat lankal in onbruik geraak het. Doen 'n voorraadopname van die nodige artikels en doen weg met die res, want onnodige gebruiksartikels neem net spasie op.

vi. Kreatiewe Skedulering

Spasie kan veral in geboue wat vir multifunksionele gebruik aangewend word goed benut word, indien daar kreatief met die skedulering omgegaan word. 'n Sentrale besprekingsregister kan deur die administratiewe persoon gehou word. Dit verhoed botsings en verseker dat mense op verskillende intervalle die spasies ten beste benut.

6.3.2.5.4 Nie-Kerkterrein Spasie

Alle kerklike aktiwiteite hoef nie noodwendig altyd by die kerk plaas te vind nie. Die meeste instansies het konferensiefasiliteite, wat gewoonlik gratis tot kerke se beskikking gestel word. Maak dus gebruik daarvan. Jeugaktiwiteite kan in klubs of by gimnasiums plaasvind. Bowman meen dat hulle eerder dié atmosfeer en milieu bo die van ’n kerkgebou sal verkies.

6.3.2.5.5 Ander Opsies

Wanneer ’n gemeente ’n groeiende missionêre gemeente is, gebeur dit dikwels, dat fasiliteite te klein raak, veral die erediensspasie. Gevolglik wil lidmate dan óf bou óf dadelik ’n ander spasie bekom. Die probleem is, dat kapitale uitleg plaasgevind het, wat nog nie in waarde opgebruik is nie. Bowman stel voor dat ’n tweede erediensgeleentheid gehou word. Lidmate voel egter ontevrede, omrede hulle kontak met ander lidmate verloor, wat die ander erediens bywoon. Hy los dit op deur ’n kuiergeleentheid van ten minste ’n halfuur tussen eredienste te skep, vir lidmate wat kom óf gaan.

6.3.2.5.6 Interieur

Alhoewel ’n gemeente ’n gebou huur, beteken dit nie dat die gebou in ’n swak toestand hoef te wees nie. Veral die binnekant van die erediensarea moet ’n gevoel van warmte, aangenaamheid en gemaklikheid vertoon. Bowman sê: “In a word, it should look loved” (:73). Al is dit selfs ’n ou gebou kan ’n gemeente dit regkry om die gebou se interieur met goeie dekor en beplanning, in ’n totale kerklike atmosfeer te omskep.

6.3.2.5.7 Parkering

Bowman maak die volgende twee aanbevelings, indien ’n geskikte gebou gevind word, maar die beskikbare parkering nie voldoende blyk te wees nie. Eerstens moet ’n parkeerruimte goed uitgemerk word en tweedens moet lidmate die opoffering maak

om nader aan mekaar te parkeer. “They could double their parking capacity simply by paving and marking the parking lot” (Bowman & Hall 2000:47).

6.3.2.6 Fasiliteitlose Gemeentes

Bowman en Hall bou hierdie deel van hulle model, op die basis van die eerste gemeentes in Jerusalem. The experience of the Jerusalem church demonstrates a powerful truth: “We may think a congregation can’t grow until the church building has more square feet, but the real limiting factor is not the building; it is how we think about and use the building” (:51 & :114).

Hulle uitgangspunt is, dat gemeentes moet ophou om na binne te dink en na buite moet begin dink. Gemeentes wat na binne dink, is geboue gerig. Hulle is selfgesentreerd en derhalwe is hul geboue dikwels ingerig, net om eie behoeftes te bevredig. “Most people – 90 percent according to one survey – take part in church primarily to have their needs and their families’ needs met, not to be supported and empowered in carrying out the Great Commission” (:52). Gemeentes moet hul gedagtes wegdraai van ’n kerkkompleks en nuut begin dink om ’n gemeente sonder fasiliteite te word. Die volgende riglyne word neergelê:

6.3.2.6.1 Satelliet Aanbiddingsdienste

Die model word gebou rondom die gedagte van een hoofsentrum met verskillende aanbiddingsplekke, wat oor ’n bepaalde gebied versprei word. “All the church’s offices are at the main campus, and occasionally all the congregations in this multi-congregation church worship together to celebrate their unity” (Bowman & Hall 2000:116). Die voordeel hiervan is: ’n alleenstaande gemeente het minder uitgawes aan fasiliteite. Alle beplanning, administrasie en uitreiking word vanuit die hoofsentrum gedoen, maar Sondae word op verskillende plekke in die gemeenteradius aanbid – skoolsale, ouditoriums, teaters, besigheidsgeboue met dienlike fasiliteite, gemeenskapsentrums, kafeterias en gimnasiums. Hierdie model het veral ’n sterk missionêre voordeel, aangesien mense – buitekerklikes – bereik word, wat dikwels geaffronteer word deur die idee van ’n kerkgebou. Mense word dan in geboue bereik,

wat deel van hulle daaglikse lewe is. Die grootste nadeel van hierdie model is om fasiliteite waar aanbidding plaasvind, in te rig vir 'n aanbiddingsatmosfeer. Bowman (:117) maak egter 'n voorstel wat veral binne die Amerikaanse milieu na vore getree het, om die probleme verbonde aan 'n *opslaankerk* te oorkom. Hy sê: “Churches can now order custom-designed storage systems that can enable them to set up and tear down in a fraction of the time previously needed and make it easy to transport and store their portable equipment.” In die verband sien Portable Church Industries by webtuiste: www.portablechurch.com. Dit kan die idee skep dat *opslaankerke* baie meer moeite verg, as gemeentes wat eie fasiliteite het. Die feit van die saak is dat gemeentes met eie fasiliteite ook onderhoud-, skoonmaak en op- en afslaan moeite het.

Die voordele verbonde aan hierdie model is:

- a. Die uitskakeling van boukoste ten opsigte van die vergroting of verbouing van huidige fasiliteite.
- b. Die naaste identifisering met die tabernakel van die Ou Testament – 'n nomadiese kerkgebou, met 'n nomadiese God.
- c. Die uitskakeling van permanente kerkkomplekse.
- d. Onbeperktheid van missionêre uitreiking – dit verbreek geografiese verbondenheid.
- e. Die kerk volg Christus na die wêreld, binne eie wêreldse omstandighede.
- f. Kerkgeboue word uiters bekostigbaar.
- g. Kerkplanting word vergemaklik.
- h. Die optimalisering van spasie.
- i. Die fokus val op die missionêre en nie op die gebou nie.
- j. Die finansiële las word ligter op die gemeente.

(vgl. PCI Newsletter 2004:4).

Gemeentes wat *opslaankerke* wil word, kan gerus die volgende riglyne in hulle beplanning volg (Bowman & Hall 2000:170-177):

- a. Indien moontlik, kies 'n gebou met 'n plat oppervlak, wat multifunksioneel gebruik kan word.

- b. Sorg vir losstaande stoele, wat kan verskuif en verskillend ingerig kan word.
- c. Beplan 'n preekstoel op wiele, wat gestoor kan word en moeiteloos en vinnig geskuif kan word.
- d. Verkry die hulp van 'n beligtingspesialis om die verskillende fokuspunte, waar aktiwiteite gaan plaasvind te belig. Beligting kan gebruik word om verskillende atmosfeer te skep.
- e. Verkry die hulp van 'n akoestiese- en klankingenieur om met die akoestiek en klankverspreiding te help. Klankapparaat op wiele, wat op verskillende plekke gebruik kan word, is die ideaal. Dit is beter om luidprekers in te bou en dan die klankkas na bepaalde areas te beweeg en net in te prop.
- f. Beweegbare orrel of elektroniese klankbord, word as instrument voorgestel.
- g. Genoeg bergingspasië moet bekom word, sodat die instrumente wat nie gebruik word nie, veilig in bewaring gehou kan word.

“The trend to ‘portable churches’ – churches that use once-a-week space as their primary facility – is growing. While in the past churches have usually viewed once-a-week space as temporary, more churches are now seeing it as a cost-effective long-term answer to their space needs” (Bowman & Hall 2000:117). Hierdie model is ook uitstekend van toepassing op gemeentes, wat geen permanente fasiliteite het nie. Die administrasie kan vanuit 'n sentrale plek plaasvind – huis of kantoor – indien die kerkhouplek nie sodanige fasiliteit beskikbaar het nie en die gemeente vanuit bepaalde *opslaankerke* bedien word.

6.3.2.6.2 Huiskerke

Bowman gryp terug in sy *off-campus ministries* na die oorspronklike Nuwe Testamentiese huiskerke. Nadat gesamentlike aanbidding in die tempels beëindig is, het Christene hoofsaaklik na huise as aanbiddingsplekke gekeer. In die lewe van die moderne Christen is hierdie konsep besig om al hoe meer veld te wen (:118). Die redes: die geweldige sterk missionêre karakter van die huiskerk, sowel as mense se fokusverskuiwing – in die besef van die Bybelse opdrag – weg van duur en permanente kerkgeboue. Hierdie afwyking van wat normaal is, is as gevolg van die

nadere intimiteit wat huiskerke na vore bring (Van Schalkwyk 1988:57). Mense word makliker gedissipuleer, as gevolg van die nabyheid van die gemeenskap van gelowiges – gebed, noodverligting, omgee, liefde, aanmoediging en toesighouding oor onderlinge geloofsgroei. Dit beteken nie dat hierdie model, grootgroepbyeenkomste afskaf nie. Sodanige byeenkomste vind nog plaas in terme van ’n Bybelskool en gawes-opleiding. Waar daar wel ’n beduidende verskuiwing plaasvind, is met betrekking tot die kinders se kategese. Kinders word geïnkorporeer by die huisbyeenkomste en nie afsonderlik gekatkeer nie. Dieselfde geloofsbelewensisse en onderlinge onderrig word deur kind en volwassene gedeel (vgl. Bowman & Hall 2000:117-122). Little (1968:29) skryf hieroor en sê, dat die kinders van die vroegste tye af in die Nuwe Testamentiese kerk, ten volle as verbondskinders en gelyke gelowiges in die huisbyeenkomste betrek was. Hulle het saam met die volwassenes aanbid, gesing, hoop en pyn beleef, geloofsgawes beoefen, saam die Bybel bestudeer en in vergifnis gedeel.

6.3.2.6.3 Semi-Bestuurskantoor

Bowman bekijk hierdie afdeling, vanuit moderne tendense in die koöperatiewe wêreld. Die wêreld van die tegnologie het die kuberruimte, rekenaars, eposse, rekenaarnetwerke, selfone en faksmasjiene tot binne in die woonhuise en voertuie gebring (vgl. ook Callahan 2002:112). ’n Uitvloeisel hiervan is dat al meer koöperatiewe besighede vanuit woonhuise bedryf word. Hierdie semi-bestuurskantoor het ook sy voordele vir die kerk. Wanneer geboue as kerkfasiliteite benut word en daar nie administratiewe spasie beskikbaar is nie, kan dit vanuit ’n woonhuis bedryf word. ’n Verdere voordeel is dat meer en meer administratiewe personeel bygevoeg kan word, sonder om meer kantore te bou. Dit sluit aan by die *opslaan*kerk en geweldige besparing van kostes word voorsien. Die ideale is dat ’n gemeente vervolgens ’n eie rekenaardomein verkry en met ’n rekenaarnetwerk in verbinding sal wees. Alle administrasie kan sodanig behartig word en met moderne bankdienste, in ’n woonhuis beskikbaar, word tjeks en die verkryging van handtekeninge oorbodig. Selfs die Sondagnuusbrief kan vanuit ’n gedeelte domein behartig word, met elkeen, wat ’n bydrae kan lewer vanuit sy woonhuis, sonder om ’n meter te beweeg. Die sekretariële beampte kan met die predikant/e per selfoon in verbinding bly en sy dagboek monitor deur die gedeelde domein. Enige

herinneringsboodskappe kan met *Kort Boodskap Dienste* (SMS) per rekenaar aangestuur word. Daarvoor kan pakkette by diensverskaffers aangekoop word. Indien moontlik, kan 'n klein spasie by die gebou waar aanbidding plaasvind ingerig word, met slegs die basiese dokumentasie, om lidmate Sondae mee te bedien. Die wagwoord is goeie dissipline en monitering van take wat verrig moet word. 'n Goeie kontrolestelsel moet dus in plek geplaas word (vgl. Bowman & Hall 2000:122-125).

6.3.2.6.4 Spesiale Geleenthede

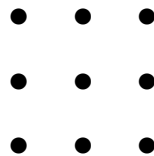
Te veel gemeentes is te verknog aan die idee van kerksale. Kerksale word ten duurste opgerig, net om slegs een of twee maal per jaar gebruik te word. Die ideaal is om gevolglik 'n alles-in-een kompleks te beplan vir meerdoelige gebruik. Sy uiteindelijke ideaal is egter om eerder 'n fasiliteit te huur, wat voorsiening maak vir alle behoeftes. Daarvoor is 'n legio geboue soos skoolsale, ouditoriums en gemeenskapsentrums beskikbaar. Sulke geboue is dikwels meer gebruikersvriendelik om kerklike aktiwiteite te akkommodeer as bestaande kerkgeboue, omdat daar meer kapitaal beskikbaar was in die oprigting van sodanige sentrums en dit ook vir massas mense beplan is. Dit is net nie meer haalbaar om miljoene te spandeer vir oprigting, assuransië, onderhoud en instandhouding van geboue nie. Kerklike aktiwiteite hoef nie uitsluitlik net in kerkgeboue plaas te vind nie. Hierdie, sê Bowman, is een van die moeilikste kopskuiwe vir Christene om te maak, omdat mense nog steeds glo, dat God net in kerkgeboue teenwoordig is (vgl. Bowman & Hall 2000:125-126).

Hedendaagse kerke het Inkopiesentrum-kerke geword. Inkopiesentrum-kerke is kerke wat dink hulle moet 'n fasiliteit hê, nes 'n gewone inkopiesentrum, waar jy alles onder een dak kan kry. Gevolglik word verbruikers-christene gekweek. Mense kom kerk toe met die gedagte: “Wat kan die kerk my bied? Wat se waarde kry ek vir my geld?” Die kerk moet begin om uitwaarts te dink. Een manier om dit reg te kry is om die geboue en dienste wat gelewer word, weg van die tradisionele kerkgebou te laat plaasvind. “Most of the church’s ministry takes place not when the church is gathered, but when the church is scattered. If we truly understand this, we will no longer feel compelled to keep forever expanding the church’s buildings. Rather, we will always be on the lookout for ways to deploy more and more of the church’s ministries into the community, relating to those who don’t know Christ in their

neighbourhoods, in their workplaces, on their school campuses, in our homes” (Bowman & Hall 2000:127).

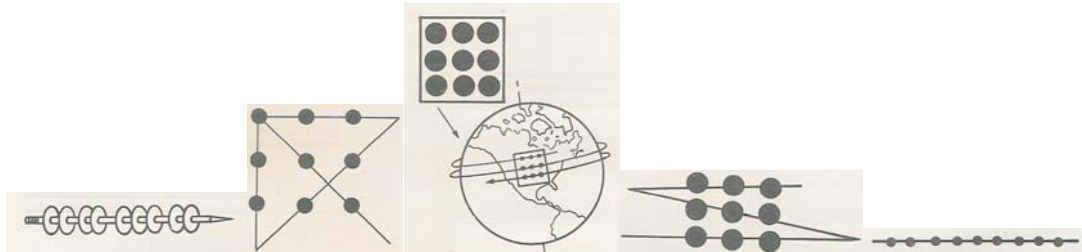
6.3.2.7 Samevatting

Albert Einstein soos aangehaal deur Covey (1989:42) het gesê: “The significant problems we face cannot be solved at the same level of thinking we were at when we created them.” Jordaan & Jordaan (1989:445-448) noem, dat wanneer dit by probleemoplossings kom, baie mense sukkel om probleme op te los, omdat hulle ’n onvermoë het om oplossings buite gegewe inligting te soek. Covey (1989:24) sê: “We simply assume that the way we see things is the way they really are or the way they should be.” Produktiewe denke word dikwels gekenmerk deur ’n beweging weg van die gegewe om iets anders en nuuts voort te bring. Hulle gee die voorbeeld van nege kolletjies, wat verbind moet word, met vier reguit lyne, sonder om jou hand op te lig. Met hierdie toets, wil hulle aandui, dat gevestigde en huidige oplossings, nie altyd die regte is nie. Deur anders en nuut te dink, kan daar tot nuwe oplossings gekom word:

Figuur 6.1: Probleemstelling

Hieronder volg 'n paar onkonvensionele oplossings vir dié probleem
(sien ook Adams 1979:448):

Figuur 6.2: Onkonvensionele Oplossings

Jordaan & Jordaan (:450) sê, dat elke mens se waarnemings- en denkwyses deur tydelike en betreklik gevestigde instellings beïnvloed kan word. In baie van ons denke is ons eenvoudig die slawe van gewoontes. Instellings het nie noodwendig 'n permanente nadelige effek op ons daaglikse denke en handeling nie, omdat 'n persoon se tydelike en betreklik gevestigde instellings deur instruksie en onderrig opgehef of minstens gewysig kan word. Met ander woorde, die mens kan deur nuut en anders te dink, tot nuwe oplossings vir bestaande probleemsituasies kom.

Callahan asook Bowman en Hall het presies dít gedoen. Hulle het nie na die waarskynlike oplossings vir die kerk se probleem rondom kerkgeboue gaan kyk nie, maar nuut en anders gedink. Wanneer gemeentes gestig word of geboue onvoldoende raak, dan is die tradisionele oplossing: om te bou. Die verkeerde antwoord, in die meeste gevalle, is om te bou. Dit is 'n paradoks. 'n Paradoks is 'n uitspraak, wat nie in ooreenstemming met die gangbare mening is nie (Odendaal 1984:820). Die Bybel leer ons om in paradokse te dink: “As jou vyand honger is, gee hom kos” (Rom. 12:20); “Elkeen wat sy lewe probeer behou, sal dit verloor” (Luk. 17:33). Callahan, sowel as Bowman en Hall het deur nuwe denke tot die paradoksale oplossing gekom: as jy wil groei, moenie bou nie.

Die kerk kan kerk wees, sonder om geboue te besit. Om kerk te wees, beteken nie om duur en uitspattige geboue op te rig nie. Die kerk moet op sy missie konsentreer en nuut dink oor die inrigting van geboue. Die oplossings, wat die modelle na vore

bring, is teenstrydig met heersende kerklike denke in verband met kerkgeboue, maar dit is 'n nuwe koers, wat die kerk op 'n nuwe pad na missionêre funksieervulling en haar roeping in Christus plaas, soos dit oorspronklik bedoel was.

6.4. Finansiële Implikasies

Finansiële bindinge, wat gemeentes op hulleself plaas, is een van die groot redes, waarom gemeentes dikwels nie hulle roeping in Christus kan vervul nie (Berg & Burgess 1996:52-54). Die oprigting van kerksake is een van die grootste redes vir hierdie binding. “A major building program at that time would in all likelihood stop the church’s growth and create financial bondage for years to come” (Bowman & Hall 2000:22). Die rede is, dat gemeentes groot bedrae geld moet leen om kerkgeboue op te rig en die gemeentes onder geweldige en swaar finansiële druk gebuk gaan. Gemeentebou het finansiële ondersteuning nodig om te bestaan en wanneer al die finansies deur 'n skuld las verteer word, sterf gemeentebou daarmee saam. “Building programs often kill church growth” (Bowman & Hall 2000:31). Om geld te leen word nêrens in die Skrif as 'n sonde gesien nie, maar dit is nie God se beste metode om gemeentes finansiëel by te staan nie. Die Bybel gee verskeie redes, waarom dit nie goed is om geld te leen nie (vgl. Berg & Burgess 1996:12; Bowman & Hall 1996:30; Hill & Pitts 2001:143-194):

- 1 Sameul 22:2 – Skuld las, maak mense opstandig.
- 2 Konings 6:5 – Dit maak mense angstig.
- Spreuke 6: 1 tot 5 – Dit plaas jou in die mag van die een, wat aan jou geld geleen het.
- Spreuke 22:7 – Jy word 'n slaaf van die geldverskaffer.
- Spreuke 22: 26, 27 – Jy staan die gevaar om alles te verloor, indien jy nie verder die skuld kan betaal nie.
- Psalm 37 – Dit stel die naam van die gemeente, die Kerk en God in gevaar.
- Habakuk 2 – Jy is blootgestel aan 'n skielik veranderende ekonomie.
- Hebreërs 13: 5 – Dit bring gierigheid in die gemeente na vore.

6.4.1 Die Impak van Skuld

Skuld het 'n uiters nadelige impak op 'n gemeente en dan veral skuld op geboue . Die volgende punte is die vrug, wat skuld op 'n gemeente kan hê:

- a. Daar kan 'n tekort aan personeel en ondersteuningspersoneel ontstaan, om 'n gemeentebediening ten volle te laat opereer.
- b. Dit kan meebring dat die voortbestaan van die predikantstandplaas bedreig word.
- c. Dit kan 'n demper plaas op die uitbreiding van bestaande bedieninge.
- d. Dit kan 'n demper plaas op die moontlikheid van nuwe bedieninge.
- e. Dit kan die gemeente blind maak vir mense in die gemeente en die gemeenskap, met finansiële behoeftes en probleme.
- f. Dit kan veroorsaak dat bestaande bedieninge met minimale fondse moet opereer.
- g. Dit kan veroorsaak dat die finansiële verpligtinge van 'n gemeente problematies raak.
- h. Dit kan die opgradering en onderhouding van huidige geboue en fasiliteite ondermyn.
- i. Dit kan onderlinge onmin in die gemeente veroorsaak.
- j. Dit kan die fokus van uitreiking en versorging na finansies verskuif.
- k. Dit kan veroorsaak dat selfs die mees elementêre benodighede – administratiewe benodighede – nie aangeskaf kan word nie.
- l. Dit kan veroorsaak dat 'n gemeente nie sy gestelde missie kan vervul nie.
- m. Dit kan meebring dat al die gesprekke en projekte, rondom die afbetaling van die skuld las sentreer, wat nie 'n goeie indruk op gemeentede en besoekers laat nie. Dit kan ook 'n demper plaas op erediensbelewing, aangesien die gemeente Sondag na Sondag met gemeentefinansies gebombardeer word.
- n. 'n Gemeente word onnodig aan risiko's blootgestel en ook uitgelewer aan ekonomiese en ekologiese veranderinge. Soos reeds uitgewys is dit nie die gebou wat 'n gemeente laat groei nie. Om dus skuld aan te gaan met die verwagting van toekomstige groei, of selfs net dat die huidige getal lidmate

konstant sal bly, is 'n geweldige risiko, aangesien 'n klomp lidmate 'n gemeente kan verlaat, weens verskeie omstandighede.

- o. Skuld kan die tevredenheid van 'n gemeente ondermyn. Die Bybel sê: “Hou julle lewe vry van geldgierigheid; wees tevrede met wat julle het” (Hebr. 13:5). Een van die hoofredes waarom gemeentes geld leen, is omdat hulle nie tevrede is met wat hulle het nie. Berg & Burgess noem dat gulsigheid, trots van predikante op prestasies en jaloesie op ander groeiende gemeentes, dikwels veroorsaak dat gemeentes nie tevrede is met wat hulle het nie.
- p. Dit ondermyn God se voorsienigheid en dit skep die gedagte, dat God gyselaar gehou kan word. God belowe dat Hy ons nooit in die steek sal laat nie. (Hebr. 13:5) Om egter groot bedrae skuld aan te gaan en te verwag dat God sal voorsien, is 'n poging om van God 'n gyselaar te maak.
- q. Dit kan veroorsaak dat gemeentes bouprojekte aanpak omdat hulle reken dat die benodigde bedrag vir die bouprojek gehaal sal word. 'n Bouprojek het egter dikwels versteekte kostes, waarvoor nie beplan word nie. Koste soos: argitek, ingenieurs, prokureurs, permitte, opmeting, grondwerke, aansluiting van krag en water, landskapsontwerp, rente op lening, ens. Hierdie versteekte kostes, kan meebring, dat gemeentes nie 'n bouprojek kan afhandel nie en dit kan tot groot frustrasies in die gemeente lei. Addisionele versteekte kostes kan veroorsaak dat meer druk op gemeentefinansies geplaas word, waarvoor nie begroot is nie. (vgl. Callahan 1983:110-111; Bowman & Hall 1996:13-15, 29, 33-35; Berg & Burgess 1996:62-71; Bowman & Hall 2000:32).

6.4.2 Rentelas op Fasiliteite

Die impak wat 'n skuld las op 'n gemeente se finansiële beplanning het, kan enorm wees. Randy Alcorn sê: “Financial commitments and debts can be like spikes chained to our legs and driven into the ground, making us inflexible and unresponsive to God’s call” (Alcorn 1989:197). Ron Blue (1986:63) is meer radikaal in sy uitspraak: “Debt is almost blasphemous when we use it and deny God an opportunity to work”. Volgens Hill & Pitts (2001:169) betaal 'n gemiddelde persoon, tussen die ouderdom van 25 tot 65, nagenoeg 50% tot 67% van sy leeftyd se verdienste aan rente. Hierdie las is nog swaarder op 'n gemeente, omdat groter bedrae ter sprake is.

Onderstaande tabel, volgens 'n ABSA-verslag, wat teen 'n rentekoers van 12% saamgestel is, toon die impak van skuld en die rentelas op 'n gemeente:

Leningsbedrag (Rand)	Tydperk* (Jare)	Maandelikse Paaieiment	Rentelas oor die periode van 20 Jaar
200 000.00	20	2 202.17	328 520.80
400 000.00	20	4 404.35	657 044.00
600 000.00	20	6 606.52	985 564.80
800 000.00	20	8 808.69	1 314 085.60
1 000 000.00	20	11 010.86	1 642 606.40
2 000 000.00	20	22 021.72	3 285 212.80
3 000 000.00	20	33 032.58	4 927 819.20
4 000 000.00	20	44 043.45	6 570 428.00
5 000 000.00	20	55 054.31	8 213 034.40
6 000 000.00	20	66 065.17	9 855 640.80
7 000 000.00	20	77 076.03	11 498 247.20
8 000 000.00	20	88 086.89	13 140 853.60
9 000 000.00	20	99 097.75	14 783 460.00
10 000 000.00	20	110 108.61	16 426 066.40

Tabel 6.1: Rentelas

* 20 jaar is die gemiddelde tydperk van terugbetaling op eiendom, wat banke aanbeveel.

Die tydperk kan verkort word, maar dit plaas 'n nog groter finansiële las op 'n gemeente.

6.4.3 Missiegedrewe Finansiële Beplanning

“How we spend our money, whether as individuals or churches, reveals more about our priorities than we say. A church’s budget is a prime indicator of its true priorities. When it doesn’t put its money where its mission statement is, the church is off course” (Bowman & Hall 1996:56). Howard Snyder (1985:89-90) stem hiermee saam: “The church often betrays the kingdom of God... by consuming a disproportionate share of her resources on her own comfort and maintenance”. In kontras hiermee, is dit moontlik vir 'n missiegedrewe gemeente, wat verbind is om sy eie gemeentede en diegene buite die kerk te dien, om 'n begroting so aan te pas, dat

uitreiking 'n prioriteit word. Dit kan soos volg gedoen word (vgl. Bowman & Hall 1996:57-59; Callahan 1983:106, 113):

6.4.3.1 Verdeel die Beplande Spandering in Kategorieë

Elke item van die begroting, moet in die volgende 6 kategorieë ingedeel word:

1. Fasiliteite.

Sluit onderhoud en verbetering, versekering, afbetaling van skuld en rentelas, skoonmaakmiddels, tuinversorging, implemente en faktotum se kostes in.

2. Personeel.

Sluit alle kostes vir voltydse en deeltydse personeel in d.w.s. salarisse, uitgawes en voordele.

3. Operasioneel.

Dit word in twee subkategorieë verdeel:

Kerkoperasies – geld, wat spandeer word aan kategese, eredienste, jeugaktiwiteite, sosiale geleenthede van die gemeente en rekreasieprogramme.

Kantooroperasies – alle geld wat spandeer word om die kantoor te bedryf, salarisse uitgesluit.

4. Hulp aan mense buite die gemeentegrense.

Die radius van die gemeente strek tot waar 90% van die gemeentede woonagtig is.

5. Hulp aan die gemeenskap binne die gemeente.

Hulle wat nie deel van die gemeente is nie, maar binne die bogenoemde radius woonagtig is.

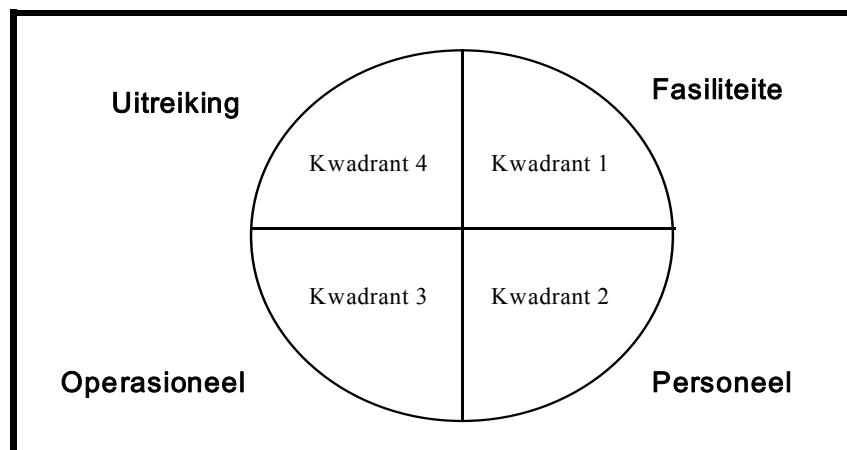
6. Hulp aan gemeentede.

Almal wat die eredienste van die gemeente bywoon. Die hulp sluit tydelike geldelike bystand in, soos byvoorbeeld: siekte, werkloosheid, skoolgelde, enkelouer-ondersteuning, begrafniskoste of trauma.

Hierdie ses kategorieë, kan vervolgens in vier kategorieë verdeel word. Dit word gedoen na aanleiding van die riglyne wat Johannes Calvin voorhou, wat sy wortels in die vroegste kerk vind. Calvin (1559:332) sê in die begin het die biskoppe (ouderlinge) en diakens die kerklike goedere bedien soos hulle gewil het, omdat hulle getrou was. As gevolg van wanpraktyke wat ontstaan het, is reëls vasgestel waardeur die inkomste van die kerk in vier dele verdeel is. Een deel is bestem vir die onderhouding van die geestelikes, 'n tweede vir die armes, die derde om kerke en ander geboue, wat vir godsdiensoefening gebruik is te onderhou en die vierde om die armes wat van buite gekom het, te versorg. In eietydse terme, kan dit soos volg verdeel word:

1. Fasiliteite (1).
2. Personeel (2).
3. Operasioneel (3).
4. Hulpverlening en missionêre uitreiking (4, 5, 6).

Die ideaal vir 'n missiegedrewe gemeente is om hierdie kategorieë in gelyke kwadrante in hulle begroting te verdeel. Grafies kan dit as volg voorgestel word:

Figuur 6.3: Die Vroeë Kerk Bedieningsmodel

Die meeste gemeentes spandeer gewoonlik 88% van hulle uitgawes aan kwadrant 1 en 2. Terwyl kwadrant 4, slegs 2 – 3 % van die begroting uitmaak (Bowman & Hall 1996:81). Hierdie standpunt van Bowman & Hall, word bevestig in die Agenda van 67ste Algemene Kerkvergadering van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika

se opsomming van gemeentelike uitgawes (Agenda AKV 2004:544). Daarin word aangetoon, dat nagenoeg 85% van al die gemeentes in die Kerk se uitgawes aangewend word, om die instituut in stand te hou. Slegs nagenoeg 3% is vir missionêre uitreiking aangewend. Die Bybel gee 'n besliste aanduiding, dat 'n mens se spandering jou missie reflekteer. Matteus 6:21: “Waar jou skat is, daar sal jou hart ook wees.” Dit korrespondeer ook met dieselfde persentasies van hoofstuk 4 se empiriese studie. Callahan, asook die Bowman & Hall stel voor dat fasiliteite verkieslik gehuur of geleen word. Die voordeel hieraan verbonde is dat die fasiliteitskwadrant radikaal kan verminder en derhalwe kan meer fondse vir personeel aangewend word, indien dit problematies raak (Bowman & Hall 2000:37): “Yet the people persevered, making do with rented facilities... without endangering salaries and ministries.” Volgens Callahan (1983:112) behoort die gemeente meer inkomste vir al vier kwadrante te genereer, as die beginsel in plek is. Callahan (1983:112): “Money follows mission, not the reverse. More often than not, the reason a congregation does not have enough money is that it has not effectively delivered substantive mission in that community. It has become preoccupied with maintenance and forgotten mission.”

'n Verdere implikasie, wanneer 'n gemeente missiegedrewe is en die fasiliteitskwadrant (1) handhaaf, wat Calvyn voorstel, 'n gemeente minder op duur en uitspattige kerkgeboue konsentreer. Die veronderstelling van Calvyn, Callahan sowel as Bowman & Hall is, dat daar nie weggedoen moet word met kerkgeboue nie. Kerkgeboue is en bly 'n realiteit, maar die finansiële uitgawes, wat aangegaan moet word om 'n plek vir godsdienstebeoefening in te rig, kan drasties beperk word. Met nuwe idees, innovasie en missiegedrewe denke kan daar in gehuurde geboue tot dieselfde emotiewe belewenisse in aanbidding gekom word, as wat die geval in duur kerkgeboue is.

6.4.4 Die Eunug Beskouing

God voorsien finansiële middele aan sy gemeente, om sy hande en voete in die wêreld te wees, om troos en hoop te bring en om van mense dissipels te maak (Berg & Burgess 1996:91-93). God het nooit bedoel, dat sy fondse primêr vir die

onderhouding van fasiliteite aangewend moes word nie, maar om sy kinders en die wêreld te versorg. Wat hier ter sprake is, is wat die navorser wil noem: die Eunug beskouing. 'n Eunug is 'n oppasser in 'n Oosterse harem, wat ontman is om die koning se vrouens op te pas en hulle vir die koning voor te berei (Odendaal 1984:211). Wat sou gebeur indien die Eunug een van die vrouens, wat aan die koning behoort, sou aanraak? Hy sou sy lewe verloor. Hy sou dit waarvoor hy geroep is en die doel vir sy bestaan nie meer waardig gewees het nie. 'n Finansiële Eunug, is iemand – gelowiges individueel en die kerk as geloofsgemeenskap – wat geroep is om die Koning se geld op te pas en voor te berei vir die werk van die Koning. Indien so 'n Eunug die geld vir homself of vir sy eie instandhouding gebruik, verloor hy die doel vir sy bestaan en ontnem die Koning hom van die voorreg. “As julle met 'n ander man se goed nie betroubaar is nie, wie sal dan iets aan julle gee om as julle eie te besit?” (Luk. 16:12). Die gemeente en die Kerk, is finansiële Eunugs wat geroep is om God se geld vir God se sending te gebruik. Indien die gemeente dit vir eie gebruik aanwend, word dit hom ontnem en verloor hy die doel vir sy bestaan (Callahan 2002:128).

Dit is dus duidelik, dat die kerk 'n roeping het om na die wêreld te gaan waar Christus is. Callahan (2002:125) sê dit is die verskil tussen gesonde en siek gemeentes. Die gesonde gemeente se fokus is nie op hulleself nie, maar op die mense wat hulle missionêr bedien, ongeag of die mense binne die gemeente, die gemeenskap of aan die ander kant van die planeet is. Die siek gemeente is net begaan oor sy institusie en lidmaatskap. Dit is 'n gemeente wat net betrokke raak as dit vir hom voordele inhou. Die kerk het 'n sending: om homself nie langer met die oprigting van duur en uitspattige kerkgeboue besig te hou nie en te dink dat dit die doel van sy bestaan is nie. Die kerk moet nuut dink oor die inrigting van kerkgeboue en Christus volg, waar Hy in die wêreld vir ons wag. Dit beteken dat ons 'n paradigmaskuif moet maak, weg van kerkgeboue, na die wêreld. Aangesien die kerk nog altyd sy geboue nodig gehad het, beteken dit, dat sy anders oor kerkgeboue en die inrigting daarvan moet dink.

6.5. Samevatting

Die *teorie* en *praxis* se verhouding in die praktiese teologie het altyd ’n wedersydse inwerking op mekaar. Voordat daar na die *praxis* gegaan kan word, moet die *teorie* eers aan die woord kom. Die *praxis* word gedeeltelik deur die *teorie* bepaal en *praxis* kan nie *praxis* wees, as dit nie aan die *teorie* getoets word nie. Heitink (1999:151): “Though at times one is unaware of it, praxis always has an underlying theory. Praxis is always, at least in part, determined by theory. Failing to recognize this leads to an ideological praxis.” Derhalwe is dit nodig om eers die *teorie* te bemiddel, vanuit die Skrif, as primêre bron en die teologie, as sekondêre bron, voordat daar in gesprek met die *praxis* getree kan word.

In hierdie hoofstuk is daar vanuit die teologie gepoog om met die ontwerpte riglyne ’n eietydse teorie te skep oor kerkgeboue, wat normerend kan wees binne die unieke omstandighede waarbinne die Kerk in die huidige Suid-Afrika staan. Daar is ook gepoog om vanuit die gemeente se bestaansdoel, kerkgeboue te sien as ’n missionêre bron en nie as missionêre doel opsigself nie. ’n Nuwe praktykteorie oor kerkgeboue is ontwerp, waarmee daar na die *praxis* gegaan kan word om riglyne neer te lê waarvolgens gemeentes in die *praxis* kan handel, aan die hand van die bipolarêre verhouding wat daar tussen die *teorie* en die *praxis* bestaan.